

Varautumisesta – eipä huokaista vielä

6.3.2023

Useampikin aiempi kirjoitukseni on sivunnut jollakin tapaa varautumista, lähinnä tavalla tai toisella liitettynä omavaraistalouteen. Tähän kuuluvat pohdiskelut kotikanoista tai niinkin juhlavan presidentillisestä maatalouden tuotannonhaarasta kuin kaniininkasvatuksesta. Edellisen kirjoitukseni sivujuonteena olleet pohdinnat eurooppalaisten heikosta varautumisesta energia- ja raaka-ainemarkkinoiden muutoksiin eivät toki myöskään ole ainutlaatuisia, ja asia sivuaa maataloustuotantoa monienkin tärkeiden tuotantopanosten hinnan ja saatavuuden näkökulmasta.

Varsinaisen aasinsillan tämänkertaisen tekstin laatimiselle rakensi kuitenkin Seinäjoen ammattikorkeakoulun intran etusivulle alkuvuodesta nostamat mainokset varautumiskoulutuksista. Kyse on siis maalaisjärkisestä ohjeistuksesta, kuinka kotitalouksien tulisi pyrkiä varmistamaan selviytymisensä muutaman vuorokauden ilman kauppakontakteja, jopa ilman sähkönjakelua. Tätä kirjoitettaessa talvi alkaa nyt olla lupaavan pitkällä, eikä sähkö ole toistaiseksi kertaakaan valtakunnasta loppunut, ja varmaan tämän suhteen sopii jo huokaista helpotuksesta.

Lukuvinkkejä

@Seamk julkaisi hiljattain myös ajatuksia siitä, kuinka valita, mitä lukisi. Lukuvinkki tulee nyt tässäkin. Kauaa ei nimittäin ole siitäkään, kun uutisista sai huomata, että Veikko Huovisen romaanista Hamsterit tehdään elokuvaa, ja tämä elokuva on nyt hiljakkoin julkaistukin. Elokuvaa en vielä osaa kommentoida, mutta kirjan tunnen, ja siinä on paljon maatalouteen ja ruoka-alaan liittyvää pohdittavaa, joka on aina yhtä ajankohtaista, ja hyvä kirja kannattaa yleensä lukea ennen siitä tehdyn elokuvan katsomista, jolloin molemmat pääsevät oikeuksiinsa ja asettuvat kontekstiinsa. Hamsterien kantava teema on juurikin varautuminen. Mukaan juoneen kietoutuvat toki myös henkilökuvaukset sekä myös ystävystymisen ja erityisesti lapsenomaisen innostumisen teema, joka kirjan päähenkilöiden, aikuisten miesten, käsissä kohottaa Suomen talveen valmistautumisen

mitä vakavimmin otettaviin mittasuhteisiin. Näille mittasuhteille kirjan naispäähenkilö välillä huvittuneena myhäilee, nähdessään tyytyväisenä miehissä tarmoa, välillä taas nauraa katketakseen hamsterismiesten suunnitelmien rikkoessa kaiken kohtuullisuuden rajoja.

Erilaista maataloutta – vai onko sittenkään

Hamsterit-romaani on ilmestynyt 1957. Se kuvaa siis ruoka-alankin näkökulmasta huomattavan erilaista toimintaympäristöä kuin missä nyt elämme. Huovinen, vaikka hänet tiedetään humoristiksi, oli varsin tarkka ajan- ja luonnonkuvaaja. Hänhän oli koulutukseltaan metsänhoitaja, ja kokeneena erämiehenä hän ei kuvauksissaan metsäluonnosta, riistasta tai koirista yleensä paljon poikkea realistisuudesta, toki kielellisen tyylinsä puitteissa. Hän ei tällöin näyttäydy tietämättömänä siitä, mistä kirjoittaa. Maataloustuotannon kuvaus kirjassa sen sijaan sisältänee epätarkkuutta tuonkin ajan kontekstiin asetettuna.

Kirjassa hamstraajat ostavat jauhoja, juureksia, sian ja lampaita yhdeltä ja samalta tilalta, jolla niitä on noin vain toimitettavaksi. Tilalla näyttäisi olevan oma karjukin, vaikka sikatalous on sillä vain sivuosassa ja myös oma sonni, vaikka nautakarja ei nyt asiaan liittynytkään. Ihan kaikkea ei tosiasiallisesti sentään tuonkaan ajan tilalla ole kasvatettu ainakaan myyntiin asti, ja nykyään tuotantosuuntien eriytyminen on tietysti vielä paljon pidemmällä. On ylipäänsä harvinaista, että maatalousyrityksen liikevaihto koostuisi eri kotieläinalojen tuotannosta. Tässä kohtaa lienee kirjailija ottanut vähän vapauksia aikaansakin suhteutettuna. Toki sinänsä tilasonnejakin on ollut, ja onhan niitä jonkin verran vieläkin, mutta keinosiemennykseen perustuva karjanjalostus jalostusosuuskuntineen ja sonniasemineen on ollut 1950-luvulla jo voimissaan. Tuoreempaa tilastotietoa maatalouden tuotantosuunnista, tila- ja kotieläinmääristä jne. voi käydä etsimässä vaikkapa Ruokatiedon tietohaarukasta.

Vaikka Hamstereissa kuvataan siis vähän erilaista maataloutta, ei tuotteiden myynti suoraan tilata kuluttajalle ole täysin vierasta nykyisinkään. Lihan osalta tämä on kuitenkin huomattavan säädeltyä, ja tilalla tehtävä säädöstenmukainen lihantarkastus ja sen edellyttämä hyväksytty tilateurastamo eivät ole yleisiä ilmiöitä. Jos teurastus, tarkastus ja pakkaus on tehty muualla, selviää tuottaja itse myynnistä kuitenkin vähemmällä byrokratialla. Suoramyyntiin liittyviä normeja on onnistuttu Suomessa jopa vähän purkamaan: siipikarjan- ja kaninlihaa saa nykyään myydä kotiteurastuksen jälkeen ilman tarkastusta huomattaviakin määriä vuonna 2016 voimaan tulleen lievennyksen myötä. Munien ja kasvisten myynti onkin sitten jo tätäkin huolettomampaa.

Ettei totuus unohtuisi

SeAMKin ruoka-alan ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden opintoihin kuuluvan Ruokaketjun toiminnan samoin kuin uuden kv-tutkinto-ohjelman (agro-food-engineering) johdanto-opintoja aloitettaessa lähdetään yleensä liikkeelle siitä, että ruoka-alan historiallinen merkitys on selviytymisen ja säilönnän historiaa. Suomen metsäluonnossa osaamattomampikin pärjäisi loppukesän ja alkusyksyn yltäkylläisten parin kuukauden ajan. Viimeisten marjojen varistessa ja talven tulon varoitellessa hymy hyytyy ja nälkä yllättää, jos asianmukaisia varastoja ei ole tehty. Syötäviä kasviksia ei enää löydy eikä uusia tule lähes vuoteen. Liha ja kala säilyvät –

niin kauan kuin ne liikkuvat metsässä ja jään alla – mutta sieltä ne on saatava kiinni. Pakkanenkin helpottaa ruoan säilyttämistä vain ajoittain, aiheuttaa oman vaivansa sulattamisesta, eikä sovi kaikkeen. Kaikesta tästä nykysuomalaiset ovat monesti harmillisen tiedostamattomia. Vitsailut siitä, että ruoka tulee kaupasta ja sähkö pistorasiasta kertovat meistä ihan realistisesti. Kolmekin päivää tilannetta, että eivät tulekaan, niin siinäpä ollaan.

Varautumisen ja selviytymisen teema – niin kuin omavaraisen ruoantuotannonkaan – ei siis menetä merkitystään aikojen muuttuessa. Tuolta edellä mainitusta tilastojulkaisustakin voi pohtia alan rakennekehitystä. On silti harhaanjohtavaa ihmetellä, kuinka pieni on yritysten määrä nyt tai jatkossa tai onko maataloudella suoraan itsensä elättävien osuus seitsemän, viisi vai kolme prosenttia. Syömällä elävien osuus ei ole muuttunut miksikään.

Samu Palander
kotieläintuotannon yliopettaja
SeAMK